

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

23. OKTOBER 2025

Det vises til innkalling til møte i Stortingets europautvalg, sendt 16. oktober. Møtet finner sted 23. oktober. Fra regjeringen deltar utenriksminister Espen Barth Eide og forsvarsminister Tore O. Sandvik. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet bakgrunnsinformasjonen knyttet til saker på dagsorden.

Forsvarsministeren vil redegjøre for:

- Utviklingen i EU med vekt på det forsvarsindustrielle området og samarbeidet med Norge
- Norsk militær støtte til Ukraina
- Maritim sikkerhet og planene for norsk deltakelse i EUs maritime operasjon AS-PIDES
- EUs romvirksomhet og arbeidet for norsk deltakelse i EUs nye romprogram IRISS

Utenriksministeren vil redegjøre for:

- Status i handelspolitikken
- EUs forslag til neste langtidsbudsjett (MFF) 2028-2034, herunder:
 - Forberedelsene knyttet til Norges deltakelse i EUs programmer i neste programperiode
 - EUs forslag til ny forordning UCPM
 - EUs forslag til nytt finansieringsinstrument for grense- og visumfeltet
- Status i arbeidet med EØS-finansieringsordningene

Rettsakter:

- Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 24. oktober

Forsvarsministeren vil redegjøre for:

[Europakommisjonen la 16. oktober frem et nytt veikart for sin forsvarssatsning frem mot 2030 \(«Preserving Peace - Defence Readiness Roadmap 2030»\)](#). Formålet er å gjøre EU rustet til å møte nye militære og hybride trusler. Kritiske kapabilitetsgap skal tettes i løpet av de neste fem årene, være seg innen luft- og missilforsvar, droner, artilleri, kunstig intelligens, cyber eller maritime systemer. Kommisjonspresident Ursula von der Leyen uttalte i sin årstale til Europaparlamentet i september at «*EU is in a fight*». Det nye veikartet er ment å svare på [hvordan EU skal gjøre seg klar til «battle»](#).

Planen legger opp til felles flaggskipsprosjekter innenfor blant annet droneforsvar, luftvern og romfart. Den foreslår også felles innkjøpsmål og årlige «*defence readiness reports*». Kommisjonen skal i tillegg ønske seg årlige forsvarsindustrielle toppmøter med myndigheter, industri og teknologibransjen.

[EUs forsvarsministre skal ha diskutert planen allerede dagen før den ble fremlagt og skal ifølge Politico ha gitt den nokså bred støtte inkludert skeptiske medlemsland som Italia](#). De skal samtidig ha bedt om raskere fremdrift og tettere samarbeid med NATO. Sverige skal i sine innspill ha vært tydelig på at beslutninger må forbli på nasjonalt nivå og reflektere respektive medlemslands prioriteringer. [Den svenske forsvarsministeren skal også ha advart mot duplisering vis-a-vis NATO og mot ekstra byråkrati og arbeid](#). Kommisjonen understreker at forsvar forblir et nasjonalt domene og at Kommisjonen kun ønsker å ta en fasilitatorrolle. Kommisjonen oppfordrer blant annet til å jobbe i koalisjoner av ulike medlemsland på ulike prosjekter. Neste steg for veikartet er diskusjon i Det europeiske råd med EUs toppledere neste uke og så første møte mellom ministre i ulike koalisjoner 1. desember.

Mot dette bakteppet av en mer krevende sikkerhetssituasjon og økt satsing på forsvar og sikkerhet fra EUs side, [har Norge lenge søkt tettere samarbeid med EU på dette området](#). Dette er særlig reflektert i [partnerskapsavtalen som regjeringen inngikk med EU 28. mai i fjor om tettere forsvars- og sikkerhetssamarbeid](#), og i [regjeringens arbeidsprogram for EU- og EØS-saker 2025](#). Partnerskapsavtalen med EU er omtalt i flere informasjonspakker til Stortingets europautvalg, [sist i mai 2025](#). Avtalen stadfester samarbeidet som allerede pågår mellom Norge og EU på forsvars- og sikkerhetsområdet, samt [intensjonen om å styrke samarbeidet innenfor krisehåndtering, forsvarsindustri, romsamarbeid, kritisk infrastruktur, økonomisk sikkerhet og hybride trusler](#).

Nedenfor har Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon skrevet om de konkrete sakene som forsvarsministeren skal orientere om på møtet i Europautvalget 23. oktober:

Utviklingen i EU med vekt på det forsvarsindustrielle området og samarbeidet med Norge

«Norsk forsvarsindustri er en integrert del av den europeiske forsvarsindustrielle og teknologiske basen (EDTIB) og deltakelse i EUs ulike forsvarsindustrielle programmer er av vesentlig betydning for norsk industris konkurranseevne i Europa. Den sikkerhetspolitiske situasjonen tilsier at behovet for et enda tettere forsvarsindustrielt samarbeid mellom Norge og EU vil bli viktigere i årene som kommer», skriver regjeringen i [vedlegget til arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2025](#).

Norges forsvarsindustrielle samarbeid med EU [involverer flere programmer og initiativer](#):

- [EDA \(Det europeiske forsvarsbyrået\)](#). Byrået ble opprettet i 2004 for å støtte medlemslandenes innsats for å forbedre den europeiske forsvarskapasiteten. Norge har siden

2006 hatt en samarbeidsavtale med EDA, og avtalen gir Norge mulighet til å delta i EDAs prosjekter/programmer og til å sende nasjonale eksperter.

- [EDF \(Det europeiske forsvarsfondet \(2021-2027\)\)](#). Norge deltar i EUs forsvarsfond (EDF) gjennom EØS-avtalen, og har samme rettigheter som EUs medlemsland. Fondet ble etablert i 2021 og gir støtte til prosjekter som skal utvikle forsvarsmateriell- og teknologi.
- [PESCO \(EUs permanente strukturerte forsvarssamarbeid\)](#). PESCO er et fordypet frivillig forsvarssamarbeid hvor alle medlemslandene unntatt Malta deltar, og ble formelt vedtatt i desember 2017. PESCO legger til rette for at de landene som ønsker og evner å være med, sammen kan utvikle forsvarskapabiliteter, investere i felles prosjekt eller styrke den operasjonelle beredskapen. Norge deltar i PESCO-prosjektet om militær mobilitet.
- [ASAP \(støtte til ammunisjonsproduksjon\)](#). Programmet har som formål å øke tempo på leveranser av ammunisjon og missiler til Ukraina og å bistå EUs medlemsland i å gjenfylle egne reservebeholdninger. ASAP trådte i kraft i EU den 25. juli 2023, og rettsakten er innlemmet i EØS-avtalens protokoll 31 for samarbeid utenfor de fire friheter.
- [EDIRPA \(styrking av den europeiske forsvarsindustrien gjennom felles anskaffelser\)](#). EDIRPA er et instrument som skal stimulere til felles anskaffelser gjennomført av 3 eller flere land i fellesskap. «Formålet med EDIRPA er å øke graden av felles anskaffelser og koordinere disse anskaffelsene for å gi trygghet til land som vurderer å donere ytterligere forsvarsmateriell til Ukraina», skriver regjeringen i [EØS-notatet](#). Rettsakten ble vedtatt i EU 18. oktober 2023, og er innlemmet i EØS-avtalens protokoll 31.

Norges og EUs forsvarsindustrielle samarbeid omtales i kapittel 14.6 i Eldring-utvalgets [EØS-utredning](#) som ble lagt frem våren 2024: «Norge har gjennom det siste tiåret knyttet seg stadig tettere til PESCO og til EUs forsvarsindustrielle samarbeid, og er per i dag tilknyttet samtlige av EUs forsvarsindustrielle programmer. Utvalget noterer seg at det er en utvikling som fortsetter og forsterkes. [...] Utvalget mener at det er viktigere enn noen gang å videreutvikle samarbeidet med EU for å trygge Norge. Et tettere samarbeid med EU står ikke i motsetning til, men må ses som et supplement til, det allierte samarbeidet i NATO».

Nye EU-initiativ på det forsvarsindustrielle området

Strategi for forsvarsindustri (EDIS) og programmet for forsvarsindustri (EDIP)

Europakommisjonen og EUs høyrepresentant [presenterte 5. mars 2024 en strategi for europeisk forsvarsindustri](#) (The European Defence Industrial Strategy, EDIS). Strategien foreslår en rekke tiltak for å støtte forsvarsindustriens konkurransevne, og fremsetter en langtidsvisjon for å oppnå forsvarsindustriell beredskap i EU. Som et første tiltak for å gjennomføre strategien la Kommisjonen samtidig frem et [forordningsforslag til et europeisk forsvarsindustriprogram \(EDIP\)](#) med et rammeverk med tiltak for å sikre rettidig forsyning av forsvarsprodukter i EU. EDIP-forordningen er merket EØS-relevant fra Kommisjonens og Rådets side.

EDIP-initiativet skal bygge bro fra kortsiktige krisetiltak til en mer strukturell og langsiktig tilnærming for å oppnå forsvarsindustriell beredskap i EU. Dette vil sikre kontinuitet i støtten til [EUs forsvarsteknologiske og industrielle base \(EDTIB\)](#). Regjeringen skriver i [EØS-notatet om EDIP](#) (oppdatert 19. desember 2024) at programmet vil videreføre ASAP og EDIRPA, som Norge allerede deltar i, og at det er snakk om et frivillig programsamarbeid «der norsk deltakelse vil gjøre det mulig for norske bedrifter og/eller myndigheter å søke om økonomisk støtte fra EU for å utvide produksjonskapasitet eller anskaffe materiell i fellesskap med minst to EU-land».

EDIP vil blant annet mobilisere 1,5 milliarder euro av EUs budsjett for perioden 2025-2027, for å fortsette å styrke konkurranseevnen til EDTIB, i tillegg til å sikre tilgjengelighet og forsyning av forsvarsprodukter og fremme samarbeid med Ukraina om utvinning, gjenoppbygging og modernisering av forsvarsindustrien. «EDIP vil sammenfatte og sette i system de mange ordningene og programmene EU etter hvert har fått som er rettet mot forsvarsindustrien i Europa. Norge har bidratt med innspill til utformingen av EDIS og EDIP. Det er besluttet at Norge skal søke deltakelse i EDIP», skriver regjeringen i vedlegget til arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2025.

I EDIP er det en ny struktur for felles eierskap, (Structure for European Armament Program, SEAP), som skal kunne brukes av land som vil anskaffe og eie kapasiteter i fellesskap. Det introduseres et regime for forsyningssikkerhet for forsvarsutstyr (EU Security of Supply Regime) som vil sikre konstant tilgang til alle nødvendige forsvarsprodukter i Europa og gi et rammeverk for effektivt å reagere på mulige fremtidige forsyningskriser. I programmet ligger også et rammeverk for europeiske forsvarsprosjekter av felles interesse (EDPCI-er), og etablering av en styringsstruktur (Defence Industrial Readiness Board) som skal bestå av to grupper med henholdsvis representanter fra medlemslandene og forsvarsindustrien. «Eventuell norsk deltakelse i rådet vil ikke utgjøre noen form for suverenitetsavståelse, men deltakelse vil være naturlig dersom Stortinget beslutter å innlemme EDIP-forordningen i EØS-avtalens protokoll 31», skriver regjeringen i EØS-notatet.

EU-institusjonene oppnådde en [foreløpig enighet om EDIP-forordningen 16. oktober](#). Politico skriver at det mot slutten av trilogforhandlingene særlig skal ha vært [diskusjoner om størrelsen på budsjettet, og hvorvidt våpen produsert under utenlandsk lisens i EU kan få EDIP-midler](#). Medlemslandene i Rådet og Europaparlamentet bekrefter Kommisjonens budsjettforslag på 1, 5 milliarder euro, og oppfordrer Kommisjonen til å utforske muligheter for å øke det totale budsjettet til EDIP i fremtiden. Det er også enighet om at kostnaden for komponenter med opprinnelse utenfor EU og assosierte land (EØS EFTA-landene) ikke skal overstige 35 prosent av den estimerte kostnaden for komponentene i sluttproduktet. Ingen komponenter skal kjøpes fra ikke-assosierte land som strider mot EUs eller medlemslandenes sikkerhets- og forsvarsinteresser. EU-institusjonene godkjente også opprettelsen av et støtteinstrument for Ukraina (Ukraine Support Instrument) med en finansiell ramme på 300 millioner euro, som har som mål å modernisere Ukrainas forsvarsindustri, fremme partnerskap mellom EUs og ukrainske forsvarsaktører, og akselerere integreringen av ukrainsk forsvarsindustri med EDTIB. Enigheten mellom Rådet og Parlamentet må bekreftes av begge institusjonene før forordningen formelt er vedtatt.

I [samarbeidsavtalen](#) om forsvar og sikkerhet som [Norge og EU inngikk i mai 2024](#) står det at partene skal utforske mulighetene for Norges videre involvering i EUs forsvarsinitiativ «*such as the European Defence Industry Programme, as part of the European Defence Technological and Industrial Base. This includes additional possibilities for Norway's participation in PESCO projects, in line with the general conditions under which third States could exceptionally be invited to participate in individual PESCO projects, as well as participation in EU defence industrial initiatives, in accordance with the relevant rules and procedures, notably the EEA Agreement. Likewise, based on Member States guidance in the EDA Steering Board, further cooperation will be explored between EDA and Norway*».

EUs hvitbok for europeisk forsvarsberedskap

[Europakommisjonen la 19. mars 2025 frem en hvitbok om europeisk forsvarsberedskap](#) som foreslår en rekke tiltak for å gjenoppbygge EUs forsvarsberedskap, støtte Ukraina og etablere en forsvarsindustriell base i Europa. Norge nevnes særskilt i den delen av [hvitboken](#) som omtaler partnerskap: «*Norway is a full partner in EU defence programmes through its contribution to the EU budget. The recently launched Security and Defence Partnership provides a comprehensive and structured political framework for strengthening further dialogue and cooperation*».

Betydningen av en sterk forsvarsindustri fremheves spesielt, med mål om å:

- Aggregere etterspørsel for å øke forsvarsindustriell produksjonskapasitet
- Redusere avhengigheter og sikre forsyningssikkerhet
- Bygge et EU-dekkende marked for forsvarsutstyr, gjennom å forenkle og harmonisere regler
- Fremme innovasjon og ferdigheter

Kommisjonen presiserer i hvitboken at forsvar er og vil være et nasjonalt ansvarsområde. Kommisjonens fokus er å styrke nasjonal forsvarskapasitet og øke interoperabiliteten med NATO. Kommisjonen vil etter hvert legge frem en «Defence Industry Output Plan» som vil gi industrien økt etterspørselsforutsigbarhet og gjøre det lettere å skreddersy støttetiltak.

ReArm Europe-initiativet

Hvitboken for europeisk forsvarsberedskap gir et rammeverk for ReArm Europe-planen som kommisjonspresident Ursula von der Leyen [annonserte 4. mars 2025](#), hvor hun i et brev til EUs ledere skisserte planen for å mobilisere opp mot 800 milliarder euro til forsvarsinvesteringer. ReArm Europe-planen består av fem hovedpilarer.

- Et nytt dedikert finansielt instrument for å støtte medlemsstatenes forsvarsinvesteringer
- Fleksibel bruk av finanspolitiske regler i EU
- Omprioriteringer og målretting av EU-budsjettet til forsvarsrelaterte investeringer
- Økte midler fra Den europeiske investeringsbanken for å fremme investeringer
- Mobilisering av privat kapital

Sammen med presentasjonen av hvitboken 19. mars 2025 la Kommisjonen frem en [meddelelse](#) og et forslag til en [rådsforordning](#) som følger opp ReArm Europe-planen. Forordningsforslaget etablerte et nytt finansieringsinstrument «[Security Action for Europe](#)» (SAFE) ([Europalov.no](#)), hvor Kommisjonen foreslår å gi medlemslandene lån støttet av EU-budsjettet. Rettsakten ble [vedtatt av Rådet 27. mai 2025](#), og er merket EØS-relevant. Med opptil 150 milliarder euro vil SAFE-instrumentet kunne bidra til betydelig økning i nasjonale forsvarsinvesteringer, og gjøre at medlemslandene umiddelbart kan skalere opp forsvarsinvesteringer gjennom felles anskaffelser. Fellesinnkjøp vil måtte inkludere minst to medlemsland, der også Ukraina og EØS EFTA-landene vil kunne delta. SAFE vil også tillate tiltredende land, kandidatland, potensielle kandidater og land som har signert et sikkerhets- og forsvarspartnerskap med EU å bli med i dette samarbeidet. Kommisjonen oppfordrer til å kjøpe fra virksomheter som har hovedkvarter i EU, EØS EFTA-landene og i Ukraina.

Kommisjonen la 22. april frem et [forordningsforslag for å endre EU-budsjettet for å gjennomføre ReArm Europe](#). Forslaget gjør endringer i EU-programmene for et digitalt Europa, Horisont Europa, Det europeiske forsvarsfondet, Connecting Europe Facility, ASAP og STEP. Forordningen skal bidra til å styrke EUs og medlemslandenes evne til å utvikle, oppskalere og innovere i forsvarskapasitet, samtidig som tilgang til EU-midler for forsvarsrelaterte prosjekter strømlinjeformes. [Parlamentet vedtok sitt forhandlingsmandat 23. september](#) og [Rådet vedtok sin posisjon 8. oktober](#). Rettsakten er merket EØS-relevant.

EUs omnibuspakke for europeisk forsvarsberedskap

[Kommisjonen la 17. juni 2025 frem en forenklingsspakke på forsvarsområdet](#). Her understrekes behovet for å fjerne unødvendige barrierer og tilpasse EU-lovgivning for å støtte oppbyggingen av europeisk forsvarsberedskap. Pakken er en leveranse som følger opp hvitboken om europeisk forsvarsberedskap og ReArm Europe-planen, og er nærmere omtalt i dette [departementsnotatet](#) fra det danske forsvarsministeriet.

Veikart for forsvarsberedskap 2030

Kommisjonens [veikart for å styrke europeisk forsvarsberedskap frem mot 2030](#), som ble lagt frem 16. oktober, er en oppfølging av hvitboken om forsvarsberedskap fra mars 2025. [Her omtales den forsvarsindustrielle dimensjonen særskilt](#): «A strong, resilient and technologically innovative industrial base, with its roots in the EU, is a key component of Europe's deterrence and both its physical and economic security». Kommisjonen vil fremme Den europeiske forsvarsteknologiske og industrielle basen (EDTIB) og hvert år fokusere på utvalgte prioriteringer. Dette vil starte med luft- og missilforsvar, droner/motdronesystemer og romfartssystemer. EDTIB skal innen 2030 kunne levere de kapasitetene som medlemslandene trenger i nødvendig skala og hastighet. Produksjonslinjene bør økes betydelig, og leveringstiden for kritisk forsvarsmateriell bør reduseres. Kommisjonen vil også legge frem en «European Defence Transformation Roadmap» og en pakke for militær mobilitet senere i høst, begge initiativene [planlegges lagt frem 19. november](#).

Norsk militær støtte til Ukraina

I [nyhetsmelding 15. oktober 2025](#) uttrykker regjeringen at den ekstraordinære støtten til Ukraina fra 2025 videreføres i forslaget til statsbudsjett for 2026. Norsk støtte til Ukraina kanaliseres gjennom Nansen-programmet, som etter budsjettforslaget vil få en samlet ramme på 85 milliarder kroner i 2026 – hvorav 70 milliarder er militær støtte. Totalt økes rammen for Nansen-programmet til 274,5 milliarder kroner for perioden 2023–2030.

Nansen-programmet

Nansen-programmet er Norges rammeverk for sivil og militær støtte til Ukraina. Programmet ble [vedtatt av Stortinget 14. mars 2023](#), og utgjør den største støttepakken Norge har gitt til et land i krig. Til grunn for vedtaket lå en politisk avtale mellom partiene på Stortinget. En nærmere redegjørelse for bakgrunnen for Nansen-programmet, samt innretningen av det, er gitt i [Meld. St. 8 \(2023–2024\)](#).

Opprinnelig ble Nansen-programmet fastsatt for en periode på fem år – fra 2023 til 2027. Programmet hadde som utgangspunkt en samlet ramme på 75 milliarder kroner, som var planlagt fordelt med 15 milliarder kroner per år i forbindelse med de årlige budsjettvedtakene. Den økonomiske støtten har blitt utvidet ved flere anledninger – se faktaboks i [regjeringens pressemelding 4. april 2025](#).

I november 2024 ble partiene på Stortinget enige om å forlenge Nansen-programmet med tre år, frem til og med 2030. I 2025 ble det videre oppnådd tverrpolitisk enighet om å øke støtten for 2025 med 50 milliarder kroner, jf. [Innst. 227 S \(2024–2025\)](#). Denne økningen foreslås videreført i 2026, se nærmere omtale under. Se oversikt over støtten så langt (per 28. august):

Total støtte til Ukraina og naboland

Alle tall i millioner kroner

	2022	2023	2024	Totalt 2022-2024	2025	Totalt 2022-2025
 Total støtte Ukraina og naboland (Nansen-programmet)	10 830	18 951	27 657	57 438	84 940	142 378
 Militær	4 657	10 224	17 710	32 591	72 500	105 091
 Donasjoner og støtte fra forsvarssektoren	1 423	7 749	3 185	12 357	8 251	20 608
 Anskaffelser fra forsvarsindustrien	580	468	1 620	2 668	23 195	25 863
 Tilskudd til internasjonale samarbeidsmekanismer og enkelttiltak	2 639	1 270	9 443	13 352	28 370	41 722
 Trening og opplæring av ukrainsk personell	15	737	1 429	2 181	2 480	4 661
 Tiltak for økt industriproduktionskapasitet i Norge og Ukraina			2 033	2 033	1 451	3 484
Bevilgede midler som ikke ennå er forpliktet til enkelttiltak					8 753	8 753

Sivil	6 173	8 727	9 947	24 847	12 440	37 287
 Humanitær bistand	2 458	2 525	2 840	7 823	3 000	10 823
 Energistøtte	2 067	1 873	2 250	6 190	4 300	10 490
 Drifts- og budsjettstøtte	1 350	3 142	3 625	8 117	3 300	11 417
 Menneskerettigheter, reformer og styresett	11	78	180	269	540	809
 Støtte til privat sektor		314	503	817	750	1 567
 Sivil støtte til Moldova	287	795	549	1 631	550	2 181

Tabell: Utenriksdepartementet • Last ned dataene

Innholdet i den militære støtten

På [nettsidene til Forsvarsmateriell](#) er det forklart at den militære støtten til Ukraina er innrettet langs fem hovedspor:

- 1) donasjon av materiell fra forsvarssektoren,
- 2) donasjon av materiell anskaffet gjennom internasjonalt samarbeid og mekanismer,
- 3) donasjoner av materiell anskaffet fra industrien,
- 4) trening og opplæring av ukrainsk personell og
- 5) donasjon/finansiering av produksjonslisenser for norsk forsvarsteknologi.

Størsteparten av Norges støtte kanaliseres gjennom internasjonalt samarbeid, se oversiktstabell under. På [Forsvarets nettsider](#) er det gitt en mer detaljert redegjørelse for hvordan Forsvaret bidrar, herunder i forbindelse med trening og utrustning av det ukrainske forsvaret, materiell-donasjon og medisinsk luftevakuering.

Forsvarsbudsjettet for 2026 - omtale av støtte til Ukraina og hovedprioriteringer for 2026

I [forslag til forsvarsbudsjett for 2026](#) gir regjeringen en overordnet beskrivelse av den militære støtten til Ukraina, samt en redegjørelse for hovedprioriteringene det kommende året (s. 68 følgende).

Generelt angis at tiltak innenfor følgende områder prioriteres (s. 68):

- det maritime domenet
- luftvern
- droner og autonomi
- forsvarsindustrielt samarbeid

Det vises også til at Norge leder arbeidet med trening og utrustning av en «skalerbar» ukrainsk styrke på størrelse med en brigade, i samarbeid med de andre nordiske og baltiske landene og Polen, og videre at det innenfor rammen av Nansen-programmet er etablert en modell for norsk samarbeid med ukrainske myndigheter om forsvarsindustri.

Blant hovedprioriteringene for 2026, fremheves spesielt (s. 69):

- Arbeidet med den maritime koalisjonen, som ledes sammen med Storbritannia, fortsetter i 2026
- Regjeringen vil videreføre Norges støtte til luftverntiltak og bidra til å videreutvikle Ukrainas kapasiteter i 2026
- Norge vil i 2026 videreutvikle satsingen på droner gjennom innovasjon, anskaffelser fra industrien, og samarbeid med ukrainsk industri, basert på ukrainske behov. Det norske engasjementet i dronekoalisjonen vil videreføres
- Regjeringen tar sikte på å bidra til å øke Ukrainas egen evne og kapasitet til å produsere artilleriammunisjon, men vil også bidra til anskaffelse av artilleriammunisjon gjennom internasjonale initiativer

- Norge vil bidra til å styrke produksjonskapasiteten i Europa, både for å kunne støtte Ukraina, og for NATO og Norges del. Regjeringen vil derfor prioritere å gjennomføre tiltakene i veikartet for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien og arbeide for norsk deltagelse i europeiske fellesinitiativer for forsvarsindustri
- Regjeringen foreslår å videreføre trening og opplæring i 2026 med tilsvarende aktivitet og initiativ som i 2025

Riksrevisjonen gjennomfører undersøkelser om Norges militære støtte til Ukraina

For tiden gjennomfører Riksrevisjonen to undersøkelser vedrørende den militære støtten til Ukraina. Dette omfatter en [etterlevelserevisjon](#), hvor det undersøkes om Forsvarsdepartementet

- har etablert en internkontroll som sikrer oppfølging og kontroll av tilskuddsmidlene i tråd med krav i økonomiregelverket og forventninger fra Stortinget
- håndterer risikoen for økonomiske misligheter og korrupsjon i tråd med økonomiregelverket og Stortingets vedtak og forutsetninger.

I tillegg gjennomfører Riksrevisjonen en [forvaltningsrevisjon](#), hvor følgende undersøkes:

- Hvor lang tid bruker forvaltningen på å behandle forespørsler og formidle besluttet støtte til ukrainske myndigheter?
- Er støtten relevant for ukrainske behov?
- Hva hindrer en effektiv gjennomføring av støtten?

Begge undersøkelser er planlagt offentliggjort våren 2026. Det pågår også undersøkelser vedrørende den sivile støtten, se oversikt på [Riksrevisjonens nettsted](#).

Maritim sikkerhet og planene for norsk deltagelse i EUs maritime operasjon ASPIDES

EUs ministerråd etablerte EUs marinestyrkers (EUNAVFOR) [operasjon ASPIDES i januar 2024](#). Formålet er å sikre fri maritim ferdsel i Rødehavet og Gulfen. Operasjonen har et rent defensivt mandat og skal beskytte skip mot angrep fra sjø og luft. ASPIDES skal ikke skyte mot land. ASPIDES skal operere i henhold til [FNs sikkerhetsråds resolusjon 2722](#) fra januar 2024. Resolusjonen krevde umiddelbar stans i Houthies angrep på handels- og kommersielle fartøy og viste til at folkeretten gir medlemslandene rett til å forsvare sine fartøy mot angrep.

ASPIDES tar over etter en tidligere operasjon AGENOR under *European Maritime Awareness in the Strait of Hormuz* (EMASoH). Norge har deltatt med et lite bidrag til [operasjonen AGENOR](#), og regjeringen skriver i [Arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2025](#) at Norge nå ønsker å videreføre og eventuelt øke sitt bidrag også til ASPIDES.

EMASoH ble etablert av Belgia, Danmark, Frankrike, Hellas, Italia, Nederland, Portugal og Tyskland i februar 2020 etter et initiativ fra Frankrike. EMASoH var både et diplomatisk og et militært oppdrag, med mål om å bidra til deeskalering i Hormuzstredet. Den militære delen fikk navnet AGENOR. Norge bidro med personell til AGENOR-hovedkvarteret i Abu Dhabi. Tyskland og Portugal deltar kun i den diplomatiske delen av EMASoH. AGENOR ble [nedlagt i juli 2024](#), og ASPIDES tok over ansvaret for hele det operative havområdet, ifølge NUPI.

ASPIDES har et budsjett på €8 millioner og består av fire fregatter og ett fly. Operasjonen vil være aktiv i Baab al-Mandab-stredet og Hormuzstredet, samt internasjonale farvann i Rødehavet, Adenbukta, Arabiahavet, Omanbukta og Gulfen. I februar 2025 [forlenget EU ministerråd mandatet](#) til ASPIDES til 28. februar 2026. ASPIDES har sitt hovedkvarter i Larissa i Thessalia i Hellas. [Det svenske forsvaret](#) deltar med stabsoffiserer og en medisinsk traumeenhet.

[EUNAVFOR](#) ble etablert i 2008 for å beskytte skip fra verdens matvareprogram og andre fartøy mot angrep fra sjøen utenfor Somalia. Operasjonen ble kalt [EUNAVFOR ATALANTA](#). EUNAVFOR er nå tilstede både i Det vest-indiske hav og i Rødehavet. [Norge bidro med en fregatt](#) i seks

måneder fra august 2009. [Operasjon ASPIDES](#) blir nå koordinert sammen med [operasjon ATALANTA](#) for å bidra til økt maritim sikkerhet i de to havområdene, i samarbeid med likesinnede parter. EUs ministerråd vedtok i desember 2024 å videreføre [ATALANTA til 28. februar 2027](#).

Det ferdes årlig [over 1800 norske skip og rigger](#) gjennom Hormuzstredet. Av landene som deltok i EMASoH var det bare Hellas som hadde flere. Sikker trafikk i dette området er derfor viktig for Norge, fastslår Forsvaret.

EUs romvirksomhet og arbeidet for norsk deltakelse i EUs nye romprogram IRISS

EUs romprogram

[EUs nåværende romprogram](#) gjelder for perioden 2021 – 2027. Det har et budsjett på 14.88 milliarder euro. Romprogrammet omfatter de tidligere separate programmene [Galileo/Egnos](#) (satellittnavigasjon) og [Copernicus](#) (jordobservasjon), i tillegg til nysatsingene [Govsatcom](#) (sikker satellittkommunikasjon for myndighetsformål) og [SSA](#) (romovervåking). I motsetning til en del andre programmer, handler ikke romprogrammet først og fremst om tilskudd til næringsliv og myndigheter, men om utvikling av romrelatert infrastruktur og tjenester i fellesskap, noe som også gir muligheter for industriaktører i deltakerlandene.

Norge [deltar i EUs romprogram i perioden 2021-2027](#). For den norske deltakelsen betales en kontingent, estimert til i underkant av 390 millioner euro over programperioden, [se egen artikkel om EUs nye langtidsbudsjett og programmene](#). Enkelte komponenter i romprogrammet krever egen avtale med EU, blant annet GOVSATCOM, se nærmere nedenfor, og [Galileos offentlig regulerte tjeneste \(PRS\)](#). Om den sistnevnte fremgår det i Nærings- og fiskeridepartementets budsjettproposisjon [Prop. 1 S Kap. 922 post 73](#) at «[F]orhandlinger med EU om norsk deltakelse i Galileos offentlige regulerte tjeneste (Public Regulated Service, PRS) er slutført, men det gjenstår noen formaliteter før avtalen kan signeres.»

Direktoratet for romvirksomhet skriver på sin [informasjonsside om den norske deltakelsen](#) at Norge har dratt «*betydelig nytte av deltakelsen i EUs romprogram, spesielt innfor Galileo og Copernicus. Dette gir oss muligheten til å delta i viktige forsknings- og utviklingsprosjekter, i tillegg til at det har en positiv innvirkning på industrien vår, gir verdifull innsikt og fremmer teknologisk utvikling*». Direktoratet viser blant annet til tjenesten inSAR Norge, som har vunnet kontrakt med EU innenfor Copernicus-programmet for jordobservasjon, samt at det har blitt etablert viktig bakkeinfrastruktur mange steder på norsk territorium, blant annet på Svalbard, Jan Mayen, Trondheim, Tromsø, Kirkenes og Troll-basen i Antarktis. I budsjettet foreslår departementet totalt 686,5 millioner kroner til norsk deltakelse i romprogrammene for 2026.

I juli i år la EU frem sitt forslag til nytt langtidsbudsjett for syvårsperioden etter 2027 og foreslo i den anledning en [forordning om et nytt Competitiveness Fund](#), som er en sammenslåing av flere nåværende programmer blant annet digitaliseringsprogrammet Digital Europe og Romprogrammet. Aktiviteten i Horisont Europa og konkurranseevnefondert skal ses i sammenheng og i begge programmer er forsvar og romfart nevnt som ett av fire prioriteringer (tematiske vinduer) som skal styre europeisk konkurranseevne ([se egen artikkel](#)). Nærings- og fiskeridepartementet skriver i Prop. 1 S Kap. 922 post 73 at forslaget til nytt konkurranseevnefond «*innebærer en betydelig styrking av EUs satsing på rom og en tett kobling til EUs forsvarssatsing*». Norske myndigheter er opptatt av å sikre fullverdig norsk deltakelse i romprogrammene også i den neste programperioden, dvs. etter 2027, noe næringsminister Cecilie Myrseth [understreket på møtet i europautvalget 6. juni 2025](#).

Deltakelse i IRISS

[IRISS \(også ofte kalt IRIS²\)](#) - Infrastructure for Resilience, Interconnectivity and Security by Satellite – er et nytt europeisk system for sikker kommunikasjon ved hjelp av satellitt under EUs [Secure Connectivity-program](#).

[IRIS²](#) er består av en satellittkonstellasjon på 290 satellitter som skal bidra til sikker kommunikasjon i Europa, uten avhengighet av systemer som kontrolleres fra tredjeland. Det er EU selv som skal eie denne infrastrukturen. Ifølge [EUs rombyrå](#) vil IRIS² kombinere fordelene ved henholdsvis lav og middels jordbanesatellitter og geostasjonære satellitter for å bidra til sikker kommunikasjon for EU, EUs medlemsland samt europeiske innbyggere og selskaper. Konstellasjonen skal få slutt på såkalte “døde soner” i Europa og Afrika gjennom bruk av konstellasjonens nord – sørbaner og et motstandsdyktig og svært sikkert rom- og bakkessystem. IRIS² bygger videre på [GOVSATCOM-komponenten](#) under EUs romprogram. [Ifølge Kommisjonen](#) vil IRIS² implementeres gradvis, der myndighetstjenester innledningsvis tilbys over eksisterende satellittkapasiteter som medlemsstatene eier, men som sammenstilles og deles fra 2025 gjennom GOVSATCOM. Fullverdige myndighetstjenester basert på EUs egen infrastruktur gjennom IRIS² skal leveres innen 2030.

Det europeiske rombyrået (ESA), EUs rombyrå (EUSPA), samt privat sektor, er også tungt involvert i IRIS²: EU inngikk allerede i september 2023 et [langvarig partnerskap med ESA om utvikling, validering og utplassering av satellittene](#), og EUSPA har ansvaret for myndighetstjenestene. 16. desember 2024 [inngikk EU en konsesjonskontrakt](#) med konsortiet SpaceRISE, som består av en rekke store europeiske selskaper, som skal stå for gjennomføringen av prosjektet. Utviklingen finansieres både av EU (som også er ankerkunde), ESA og privat sektor. Det er et mål at små og mellomstore bedrifter skal få tilgang til leverandørkjeden og at prosjektet skal være standardsettende.

Secure Connectivity-programmet og IRIS² har tidligere vært omtalt en rekke ganger i bakgrunnsinformasjonen til europautvalget, se [bakgrunnsinformasjon til møtet 28. november 2024](#), [30. januar 2025](#) og [6. juni 2025](#). Norge deltar, som tidligere redegjort for, i EUs romprogram, men Secure Connectivity og visse komponenter i romprogrammet, blant annet GOVSATCOM, krever særlig avtale med EU. Det legges til grunn at det kreves både en separat avtale med EU og innlemmelse av Secure Connectivity-forordningen i EØS-avtalen protokoll 31 og deltakelse i GOVSATCOM, se [EØS-notatet om Secure Connectivity-forordningen for nærmere informasjon om de rettslige rammene](#). Kommisjonen vedtok [forhandlingsmandat for forhandlinger med Norge](#) i desember, og formelle forhandlinger om den separate avtalen startet med EU 28. februar. På [europautvalgets møte 6. juni 2025](#) uttalte næringsminister Cecilie Myrseth, på spørsmål fra flere representanter i utvalget om status i forhandlingene, at «*det har vært gode samtaler og forhandlinger mellom partene til nå. Jeg kan derfor også si at vi har som mål å avslutte dette og legge fram sak til høsten*».

I sitt arbeidsprogram for EU- og EØS-saker 2025, som ble publisert i mai, skriver regjeringen at det «*forventes at man skal komme til enighet før sommeren, og at forslag om norsk deltakelse kan legges frem for Stortinget i forbindelse med behandlingen av 2026-budsjettet. Vi forventer at utfallet vil være at Norge får full tilgang til tjenestene i Secure Connectivity, samtidig som norsk næringsliv av sikkerhetshensyn vil være avskåret fra å levere visse tjenester og teknologier til programmet.*» I [Nærings- og fiskeridepartementets budsjettproposisjon](#) fremgår det at «*Norge har forhandlet fram et utkast til avtale med EU om norsk deltakelse i Secure Connectivity og GOVSATCOM. Deltakelsen vil også bli innlemmet i EØS-avtalen. Regjeringen vil legge fram en egen proposisjon om saken. I tillegg til oppfølgingskostnader i Direktoratet for romvirksomhet vil det også være oppfølgingskostnader i Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Norsk deltakelse er samlet sett beregnet å koste 474,4 mill. kroner til og med 2028. Summen inkluderer kontingent til EU på 451,6 mill. kroner og oppfølgingskostnader i Direktoratet for romvirksomhet på 13,8 mill. kroner og i Nasjonal sikkerhetsmyndighet på 9 mill. kroner.*»

For 2026 foreslår regjeringen en bevilgning på totalt 177,3 millioner kroner til deltakelse i Secure Connectivity/GOVSATCOM, jf. Prop. 1 S Kap. 922 post 73.

Forslag til en ny romlov (EU Space Act) og visjon for den europeiske romøkonomien

I tillegg til romprogrammet og det tilknyttede Secure Connectivity-programmet, fremla EU-kommisjonen 25. juni i år meddelelsen «[A Vision for the European Space Economy](#)» og utkast til en forordning kalt «[EU Space Act](#)». Både meddelelsen og forordningsforslaget har sin bakgrunn i at Kommisjonen i [konkurranseevnekompasset](#) og [arbeidsprogrammet for 2025](#) har definert romindustri som et nøkkelområde, blant annet i lys av Draghi- og Letta-rapportene. For en mer omfattende omtale av meddelelsen og forordningsforslaget, se [EU/EØS-nytt - 9. september 2025](#).

Når det gjelder forslaget til «Space Act», peker [Kommisjonens forklarende notat \(Explanatory Memorandum\) til forordningsforslaget](#) på at flere land, både internasjonalt og i EU, har vedtatt egne romlover. Lovgivningen i EU er derfor i ferd med å bli et «lappeteppe» av nasjonale reguleringer. Forslaget om en Space Act skal derfor etablere et felleseuropeisk rettslig rammeverk for rombaserte data og tjenester, med felles regler som ivaretar hensynene til sikkerhet, motstandsdyktighet og bærekraft. Forordningen skal derfor gjelde alle operatører som tilbyr rombaserte data og tjenester i EU, og sikre fri bevegelighet for data og tjenester i EUs indre marked, med unntak for en del forsvarsrelaterte aktiviteter. Det foreslås blant annet en felles registrerings- og tillatelsesordning og felles regler for tredjelandsaktørers tilgang til EU-markedet.

[Meddelelsen om en visjon for den europeiske romøkonomien](#), publisert samtidig som forordningsforslaget, består av seks «byggesteiner»: (i) et indre marked for rommet, dvs. støttetiltak for European Space Act; (ii) øke tempoet i forskning og innovasjon i romindustrien; (iii) styrke industriell beredskap og sikre teknologisk suverenitet; (iv) oppfordre til kommersielle romvirksomhet i EU, blant annet gjennom smidige anskaffelser og økte investeringer; (v) internasjonalt samarbeid; (vi) bedre ferdigheter i arbeidsstyrken, men også utnytte automatiserings- og digitaliseringspotensial. Meddelelsen inneholder over 40 tiltak for å styrke EUs romøkosystem. For ytterligere detaljer, se [Kommisjonens oversiktsside om meddelelsen](#).

Forordningsforslaget er forankret i [artikkel 114](#) i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TEUV), som gjelder det indre markedet. Kommisjonen forklarer i sitt *Explanatory Memorandum* at [artikkel 189 TEUV](#), som uttrykkelig gjelder romvirksomhet, ikke kan benyttes, da den ikke åpner for å vedta harmoniseringslovgivning. Forut for utarbeidelsen av forslaget, [i et non-paper fra mars i år](#), hevdet på den bakgrunnen både Sverige og Finland at det heller ikke er mulig å benytte artikkel 114 til å vedta harmoniseringslovgivning «*that would prevent Member States exercising their competence in accordance with the EU Treaties (see also Art. 4(3) TFEU) as well as the rights and obligations under UN Space Treaties*». Ved sin subsidiaritetsprøving av utkastet har både den svenske regjeringen og utdanningskomiteen (utbildningsutskottet) i den svenske Riksdagen ment at forslaget er for komplisert og derfor uforholdsmessig, se [Utbildningsutskottets utlåtande 2025/26:UbU5](#). Utbildningsutskottet uttalte at de foreslåtte «*bindande reglerna innebär en stor administrativ börda för både privata och offentliga rymdaktörer, vilket riskerar att begränsa rymdaktörernas handlingsutrymme och därigenom leda till minskad europeisk konkurrenskraft. Utskottet anser att det därtill är komplicerat för medlemsländerna att behöva ta hänsyn till både EU-regler och internationella åtaganden, såsom FN:s rymdfördrag, vid beviljande av tillstånd för rymdverksamhet*».

Til tross for at forordningsforslaget er forankret i EUs traktatbestemmelse om harmonisering i det indre markedet, er det *ikke* merket EØS-relevant fra Kommisjonens side. Spørsmålet om EFTA-statenes stilling er ikke kommentert i Kommisjonens *Explanatory memorandum*, og det fremstår derfor uklart hva begrunnelsen er. Det synes foreløpig heller ikke å være fremlagt noe EØS-notat. [Prop.155 L \(2024 – 2025\) Lov om aktiviteter i verdensrommet \(romloven\)](#) ble fremmet i statsråd før sommeren og [ligger til behandling næringskomiteen i Stortinget](#). Ettersom proposisjonen ble fremlagt før Kommisjonens forslag, er EU-forslaget ikke omtalt i proposisjonen.

Utenriksministeren vil redegjøre for:

Status i handelspolitikken

Dialog med USA

«Norge og USA er i dialog for å bli enige om en rammeavtale for handel, men vi er ikke i mål ennå. Den uforutsigbare tollsituasjonen er krevende for norsk næringsliv, som risikerer å miste viktig markedsadgang til USA». [Det uttalte næringsminister Cecilie Myrseth etter sitt møte med USAs handelsrepresentant, Jamieson Greer, i USA 7. oktober.](#) Møtet fant sted i forbindelse med kronprinsens besøk til USA 6.-9. oktober.

[Innovasjon Norge uttalte under besøket at norske ledere må belage seg på uforutsigbarhet i handelsrelasjonene med USA.](#) Samtidig var det ikke «noen indikasjon på at interessen for USA er blitt mindre i norsk næringsliv». Innovasjon Norge har fått laget [en rapport som tallfester at norske bedrifter og investeringer står bak et stort antall jobber i USA.](#) Dette inkluderer jobber som er skapt av, eller forbundet med, norskeide selskaper (22 000), eksport til Norge (16 200), oljefondets investeringer (278 000) og ringvirkninger av handel begge veier (48 300).

USA innførte 7. august en såkalt gjensidighetstoll på norske varer på 15 %. Dette kommer på toppen av ordinær toll som allerede eksisterer under WTO-regelverket. Den totale tollsatsen på mange varer blir derfor høyere enn 15 %. USA har også innført såkalt sektortoll på enkelte varegrupper, blant annet for stål, aluminium, biler og bildeler. Amerikanske myndighetene har i tillegg varslet innføring av sektortoll for andre varegrupper, som for eksempel legemidler og trevirke.

[Samtidig skal rundt 35 % av Norges eksport være kritiske varer som foreløpig er unntatt fra gjensidighetstoll. Dette inkluderer mineraler, energi og energiprodukter, som får ingen eller lav toll.](#)

I [Stortings europautvalg 6. juni](#) understreket utenriksminister Barth Eide at gjensidighetstollen bryter med WTO-regelverket (om likebehandling) og dermed undergraver den internasjonale rettsordenen på handelsområdet. Han sa at «vi bør bekymre oss sterkt for at den historiske hovedarkitekten bak den multilaterale regelbaserte verdensordenen vi bygde sammen gjennom etterkrigstiden, nå opptrer som om denne har blitt irrelevant».

I motsetning til Norge, har både EU og Storbritannia inngått egne avtaler med USA om lavere toll enn først annonsert av Trump i april. [EU ble i juli enig med USA om en avtale om 15 % gjensidighetstoll.](#) Til forskjell fra det som er tilfellet for Norge, kommer ikke denne tollsatsen på toppen av eksisterende toll, men representerer den totale satsen. Dette er lavere enn de 20 % som Trump varslet i april og de 50 % han truet med dersom det ikke skulle bli noen avtale.

[USA og UK annonserte 8. mai at de hadde kommet frem til en avtale.](#) Den ble [signert under G7-møtet i Canada 16. juni.](#) Avtalen innebærer null prosent toll for romfartssektoren. Den universelle tollsatsen på 10 % som ble annonsert i april vedvarer. Den vil nå også gjelde britiske biler som før avtalen hadde en tollsats på 27,5 %. [Det blir fremdeles 25 % toll på stål og aluminium, men ikke 50 % som Trump har pålagt resten av verden etter at USA og UK først annonserte en avtale i mai.](#)

[Norsk industri peker på at avtalene USA har inngått med EU og Storbritannia setter norsk næringsliv i en negativ konkurransesituasjon overfor USA.](#)

[Samtidig er det stilt spørsmål ved om EUs og Storbritannias, og andre handelspartneres avtaler med USA i det hele tatt er compatible med WTO-regelverket.](#) Sistnevnte krever at handelsavtaler må være svært bredt anlagt for å godkjennes. Mange vil mene at de nye avtalene med Trump er

for snevre for å kvalifisere. Avtalene er heller ikke folkerettslig bindende og kan derfor brytes eller endres av Trump til enhver tid.

Det er viktig å ta med i beregningen at EU og Storbritannia, og andre handelspartnere, også har måtte forplikte seg til omfattende innkjøp fra, og investeringer i USA for å inngå sine avtaler. Japan har for eksempel forpliktet seg til å investere 550 mrd. USD i amerikanske prosjekter utpekt av amerikanske myndigheter, og å øke sine innkjøp av amerikanske landbruksvarer. Alt dette for å redusere gjensidighetstollen som skal pålegges japanske produkter, fra 25 % som først annonsert i april til 15 % i avtalen som ble inngått i sommer.

EFTA-partner Sveits håpet lenge å inngå en avtale med USA om en gjensidighetstoll på 10 %, [men endte til slutt uten en avtale, og med en tollsats på hele 39 %](#) (høyere enn det Trump først hadde annonsert i april). EFTA-partner Island har blitt gitt en gjensidighetstoll på 10 % (det laveste nivået Trump la opp til da han annonserte de nye tiltakene i april).

Status i handelspolitikken var tema på en rekke europautvalgsmøter mot slutten av forrige stortingsperiode. [Se informasjonspakkene fra disse møtene her for mer informasjon.](#)

EUs forberedelser av beskyttelsestiltak

I europautvalgsmøtet i mars var regjeringen opptatt av «trippelskvisen» som Norge kunne komme i som et resultat av USAs nye handelspolitikk, og hvordan norsk økonomi kunne rammes av (i) nedgang i verdenshandelen og verdensøkonomien som følge av en handelskrig, (ii) beskyttelsestiltak fra EU, og (iii) direkte av tiltakene fra Trump.

[Utenriksministeren sa i europautvalgsmøtet 6. mars at kun 3 % av norsk eksport går til USA, mens mer enn to tredeler av norsk eksport går til EU.](#) Slår man sammen EU og Storbritannia, går mer enn 85 % til disse markedene. Hvordan EU velger å reagere på de amerikanske tollsatsene, var ifølge utenriksministeren derfor «*svært mye viktigere for Norge enn akkurat hva USA selv gjør*». Av ovennevnte trippelskvis, var og er derfor frykten for å rammes av eventuelle beskyttelsestiltak fra EU den største. Under [et besøk av statsminister Støre til Brussel 7. april](#), bekreftet Kommisjonspresident von der Leyen at Norge er og forblir en integrert del av EUs indre marked, men sa ikke noe spesifikt om dette også innebar at Norge ville komme på innsiden av EUs tollmur ved innføring av eventuelle beskyttelsestiltak.

[Europakommisjonen innledet i desember 2024 undersøkelser knyttet til et mulig behov for beskyttelsestiltak mot import av ferrolegeringer.](#) Begrunnelsen var at denne sektoren i EU står overfor eksepsjonelle utfordringer som følge av at importen av ferrolegeringer til EU har økt på grunn av økende global overkapasitet, men også på grunn av tredjelandets tilgang til EUs åpne marked, kombinert med økende antall handelsbegrensende tiltak i andre store markeder. [Beskyttelsestiltak \(«safeguards»\)](#) er handelstiltak som kan innføres når betydelig importøkning skader eller truer med å skade EU-landenes egen industri. Slike tiltak skal etter WTOs regelverk i prinsippet gjelde mot *alle* land, og er altså ikke knyttet til spesifikk handelspraksis som ulovlige subsidier, dumping el.l. Ifølge [Kommisjonens vedtak om å innlede undersøkelse](#), skulle undersøkelsen ferdigstilles i løpet av 9 måneder, dvs. innen 18. september, men med mulighet for 2 måneders forlengelse. Det er ventet at Kommisjonen vil legge fram sitt forslag til eventuelle tiltak 18. november.

Ferrolegeringer produsert i Norge utgjør 43 % av den totale importen til EU. [Kommisjonen skal 25. juli ha sendt brev til EØS EFTA-landene hvor det skal ha blitt kommunisert at det ville bli innført beskyttelsestiltak mot import av ferrolegeringer, som også skal gjelde for import fra de tre EØS EFTA-landene.](#) Tollsatsene som skulle innføres skulle visstnok være flytende fra en fastsatt minstepris. Dersom prisen til importvaren var lavere enn minsteprisen, skulle det utløse toll. I brevet skal EU ha skrevet at beskyttelsestollen skulle innføres fordi importen hadde ført til «*alvorlig skade*» for industrien i EU. Kommisjonen skal videre ha vist til EØS-avtalens artikkel 113

som hjemmel for tiltaket mot de tre EØS EFTA-landene, og at tiltaket i første omgang skulle gjelde i 200 dager og bli innført fra 19. august. [Forslaget fra Kommisjonen skal ifølge NRK ha blitt trukket i ellevte time.](#)

[Utenriksministeren uttalte samme dag som brevet ble sendt at Norge var blitt informert om forslaget, men at regjeringen fremdeles ventet på den formelle informasjonen fra EU.](#) Ifølge utenriksministeren hadde ikke EU fattet et endelig vedtak i saken. [Artikkel 113 i EØS-avtalen](#), om innføring av mulige beskyttelsestiltak, krever også at partene i EØS-komiteen, etter at en avtalepart har meddelt at man overveier å treffe beskyttelsestiltak, må innlede diskusjoner i EØS-komiteen med sikte på å finne en løsning som kan godtas av alle parter. En avtalepart kan ikke treffe beskyttelsestiltak før en måned etter tidspunktet for meddelelsen, med mindre diskusjonene leder frem til en enighet før det.

Utenriksministeren uttalte til NRK i juli at regjeringen er helt klar på at Norge ikke skal bli omfattet av beskyttelsestiltak på ferrolegeringer: «*Det er spesielt viktig at det ikke blir sett kvotar og tak på norsk eksport til EU på disse produkta. Norske produkt bidreg til arbeidsplassar og verdiskaping også i EUs medlemsland. Dette er handel både vi og EU-landa tener på*».

[Også Island har vært tydelig i sin motstand mot eventuelle beskyttelsestiltak fra EU, og at disse ville representere et brudd på EØS-avtalen.](#) I hvilken grad innføring av eventuelle beskyttelsestiltak vil påvirke den pågående EU-debatten på Island før en folkeavstemning der i 2027 senest, gjenstår å se.

16. september [vedtok Kommisjonen å utvide undersøkelsesperioden med to måneder](#), dvs. til 18. november, med den begrunnelsen at «*the structure of the EU industry and the nature of the product concerned, require a complex economic and legal analysis, including a proper balancing of all the relevant elements concerning the Union interest*». [Ifølge islandsk media skal noe av grunnen til utsettelsen ha vært motstand både fra Tyskland og Frankrike mot å innføre beskyttelsestiltak mot Norge og Island.](#)

Kommisjonen skal ifølge [TV2 ha sendt et nytt forslag om beskyttelsestiltak til EUs medlemsland 6. oktober. Dette skal også ha omfattet beskyttelse mot import av ferrolegeringer fra Norge, noe som har skapt stor bekymring i norsk industri.](#) Men etter kort tid skal ifølge TVs kilder også dette forslaget ha blitt trukket. Dette forslaget ville medført en tollfri kvote på omkring 70 % av historisk import og toll opp til en minstepris utover dette.

Det er nå som sagt ventet at Kommisjonen kommer med sin endelige beslutning 18. november. Dette er to dager før EØS-rådet i Brussel, hvor de tre EØS EFTA-landenes utenriksministre møter EUs ledelse. For å rekke fristen som gjelder innenfor EØS (jf. artikkel 113), vil en beslutning 18. november kreve en notifikasjon om eventuelle tiltak i EØS-komiteen senest 18. oktober, dersom prosedyrene i EØS-avtalen skal overholdes.

Fra regjeringens side holder man på budskapet om at handelstiltak mot Norge vil være i strid med EØS-avtalen. Statsminister Støre skal flere ganger ha diskutert saken direkte med Kommissjonspresident Ursula von der Leyen, senest i København 2. oktober. [Til TV2 uttaler Støre at regjeringen ikke har gitt opp å få gjennomslag i saken.](#) Gjennom EØS-avtalen er Norge del av EUs indre marked og skal i utgangspunktet ha nulltoll i EU, og handelstiltak rettet mot dumping eller ulovlige subsidier kan (med meget snevre unntak) ikke benyttes. For beskyttelsestiltak stiller dette seg altså noe annerledes: [Artikkel 112 - 114 EØS-avtalen](#) åpner i prinsippet for beskyttelsestiltak også mellom EØS-landene, etter nærmere fastsatte prosedyrer. [Juridiske eksperter har likevel vært uenige](#) om EU kan benytte beskyttelsestiltak mot EØS-EFTA-land, gitt den særlig sterke økonomiske integrasjonen mellom disse og EU, og [om WTO-regelverket tillater at EU differensierer på denne måten.](#) EØS EFTA-landene fikk likevel et slikt unntak fra beskyttelsestil-

tak på stål i 2018 – 2019. EFTA-landene hadde imidlertid mye lavere markedsandel i stålmarkedet enn innenfor ferrolegeringer. Se nærmere om stålsaken og begrunnelsens for unntaket nedenfor.

[Utenriksministeren skriver 30. september i et svar på skriftlig spørsmål fra tidligere stortingsrepresentant Bjørlo \(V\)](#) at regjeringen har arbeidet aktivt for å hindre at Norge blir rammet av beskyttelsestiltak, og at hovedbudskapet har vært at Norge er en integrert del av det indre marked gjennom EØS. Han legger til at det har skjedd mye på det handelspolitiske området de siste årene, og at det innebærer at det for Norge har blitt stadig viktigere med samarbeid med EU.

Til orientering har Europakommisjonen også foretatt nye undersøkelser med hensyn til behovet for beskyttelsestiltak mot import av stål. [Europakommisjonen kom 7. oktober med et forslag om å erstatte beskyttelsestiltakene som ble innført i 2018 med nye tiltak, men å fortsatt unnta import fra Norge og de andre EØS EFTA-landene](#). Norsk stål utgjør om lag 3 % av EUs import. Som nevnt fikk Norge under Solberg-regjeringen i 2018 et unntak fra de daværende beskyttelsestiltakene (se henholdsvis [midlertidige](#) og [endelige](#) tiltak). I det nye forslaget ønsker Europakommisjonen å innføre beskyttelsestoll på 50 % på all importert stål over 18,3 mill. tonn i året, men igjen med unntak for import fra Norge, Island og Liechtenstein. Begrunnelsen viser til EØS-avtalen: «*I lys av den nære og unike integreringen i EUs indre marked, og i henhold til EØS-avtalen, vil ikke eksport fra Norge, Island og Liechtenstein bli ilagt tollkvoter eller -satser*». Utenriksminister Barth Eide uttaler at «*dette er en viktig og betryggende beslutning fra Europakommisjonen*». Kommisjonens forslag legger også vekt på å hensynta Ukraina, som står i en særdeles krevende situasjon, [mens Sveits og Storbritannia ikke nevnes spesielt og derfor må regne med å rammes av beskyttelsestiltakene dersom forslaget blir vedtatt slik det nå står](#). Forslaget må fremdeles godkjennes av Rådet og Europaparlamentet.

Det er samtidig verdt å merke seg at EØS EFTA-landenes markedsandel innenfor de omfattede stålproduktene altså er begrenset, og at begrunnelsen for å unnta import fra EØS EFTA-landene i [de opprinnelige beskyttelsestiltakene fra 2018-2019](#) var todelt, dvs. både knyttet til lav markedsandel og tett markedsintegrasjon: «*...on account of the close integration of markets with EEA members, the overall figures of imports from these countries, and the low risk of trade diversion, the Commission considers that the products under assessment originating in Norway, Iceland, and Liechtenstein should be excluded from the application of this Regulation.*» (se 2019-forordningens fortale, avsnitt 193). Lovligheten av unntaket for EØS/EFTA-landene ble behandlet av EUs førsteinstansrett i sak [T-245/19 UMM mot Kommisjonen](#). UMM var en moldovsk stålprodusent, som mente det var ulovlig forskjellsbehandling at stålprodusenter fra EØS EFTA-landene ble unntatt fra beskyttelsestiltakene, mens stålprodusenter fra Moldova ble rammet. UMM mente at moldovske produsenter var «*in a comparable situation in terms of close economic integration with the EU market, overall import figures and the low risk of trade diversions*» (avsnitt 80). Retten kom derimot til at Kommisjonen hadde rett til å særbehandle EØS EFTA-landene, og viste til at EØS-avtalen stod i en særstilling som et «*long-standing relationship which has given rise to deep and continuous integration of the markets and aims to create, in the most complete way possible, the free movement of goods, persons, services and capital, so as to extend the internal market established in the European Union to the relevant EEA Member States*» (avsnitt 90). Det er imidlertid verdt å merke seg at saken bare sier at det lå innenfor Kommisjonens skjønn i den aktuelle saken å særbehandle EØS EFTA-statene. Den går ikke nærmere inn på om Kommisjonen hadde noen plikt etter EØS-avtalen til å gi Norge, Island og Liechtenstein slik særbehandling.

USAs undersøkelser om toll mot norsk silisiumproduksjon

Etter at dagsorden for møtet i Europautvalget ble sendt ut, er vi informert om at utenriksministeren allikevel ikke skal orientere om dette punktet på møtet 23. oktober. Men siden saken kan være av interesse for Europautvalget, tar vi allikevel med en kort bakgrunn her:

[Det amerikanske handelsdepartementet annonserte 23. september en foreløpig utjevningstoll mot norsk silisiumprodukter på 16,87 %](#). Elkem er blant firmaene som vil rammes. Australia får en tilsvarende toll på 41,31 %, Laos 240 % og Thailand 31,27 %. Endelig beslutning for Norge (og Australia) er ventet 3. februar 2026. Myndighetene har også undersøkt behovet for en antidumpingavgift mot norsk silikonproduksjon. [Der ventes en foreløpig beslutning 21. november](#).

Etter WTO-regelverket, som også amerikanske regler viser til, kan [utjevningstoll](#) iverksettes mot produkter som mottar subsidier i en annen stat, mens [antidumpingavgift](#) ilegges der et produkt «dumpes», dvs. tilbys for lavere priser enn «normal verdi», dvs. i utgangspunktet prisen det selges for i hjemlandet. I handelsdepartementets *Preliminary Decisions and Issues Memo* av 22. september (kan lastes ned [her](#)) fremgår det at utjevningstollen er rettet mot en rekke ulike støtteordninger som norske produsenter, blant annet Elkem, har nytt godt av, blant annet redusert el-avgift, forsknings- og utviklingsstøtte fra Forskningsrådet, ulike støtteordninger under SIVA, CO2-kompensasjonsordningen, støtte fra Innovasjon Norge, ulike støtteordninger under Enova og gratis utslippskvoter i ETS-systemet. Innenfor EØS er flere av disse ordningene uttrykkelig godkjent som lovlig statsstøtte av ESA.

Kort bakgrunn

[Amerikanske myndigheter, ved handelsdepartementet \(US Department of Commerce\) og kommisjonen for internasjonal handel \(US International Trade Commission, tok 14. mai initiativ til å undersøke behovet for beskyttelsestiltak mot import av silisiumprodukter fra Norge, Angola, Australia, Laos og Thailand. Initiativet kom som resultat av at to amerikanske firmaer leverte formelle klager til myndighetene i april. Firmaene Ferroglobe USA and Mississippi Silicon hevdet i sine klager at import fra de gitte landene hadde forårsaket «materieell skade» på amerikansk industri gjennom dumping og subsidiering. De ba derfor om etterforskning knyttet både til antidumping og subsidiering. Etterforskningen har siden sett på behovet både for antidumpingavgifter \(antidumping duty/AD investigations\) og utjevningstoll \(countervailing duty/CVD investigations\).](#)

Firmaene ba også om at etterforskningen skulle gjelde for perioden 2022-24. Alle landene inkludert i etterforskningen er ifølge handelsdepartementet blant de ti største leverandørene til USA i 2024:

US silicon imports							metric tonnes (t)
Country	2024	2023	Difference*	2022	Difference*	2022-2024 Total	Share of 2022-2024
Norway	13,144	9,377	3,767	13,265	-121	35,786	9%
Australia	12,916	2,364	10,552	4,475	8,441	19,755	5%
Thailand	3,344	1,966	1,378	7,451	-4,107	12,761	3%
Laos	7,705	3,570	4,135	589	7,116	11,864	3%
Angola	1,659	0	1,659	0	0	1,659	0.4%
Total	146,001	100,765	45,236	150,959	-4,958	397,725	

*Compared to 2024 silicon imports (in t).

Source: US Department of Commerce

Import Statistics

Australia	2022	2023	2024
Volume (KG)	4,086,257	2,619,880	10,190,840
Value (USD)	\$16,956,933	\$10,413,421	\$32,979,187
Laos	2022	2023	2024
Volume (KG)	600,000	3,400,000	7,957,738
Value (USD)	\$1,809,000	\$8,829,250	\$18,418,739
Norway	2022	2023	2024
Volume (KG)	13,553,363	9,059,885	10,982,143
Value (USD)	\$81,909,641	\$39,224,210	\$36,331,714
Thailand	2022	2023	2024
Volume (KG)	7,208,679	2,036,580	2,828,603
Value (USD)	\$29,008,896	\$6,888,090	\$7,222,890

Source: U.S. Census Bureau, accessed through S&P Global Trade Atlas (Harmonized Tariff Schedule of the United States (HTSUS) subheadings 2804.69.1000 and 2804.69.5000).

Amerikanske myndigheter har foretatt lignende undersøkelser av silisiumprodukter tidligere, sist i 2017 og 2020. Norsk produksjon ble etterforsket i 2017, men myndighetene droppet da anklagene. Etterforskningen i 2020 inkluderte ikke Norge, men blant annet Island. Da konkluderte myndighetene motsatt og innførte avgifter.

WTO-reform

Det forrige ministermøtet i WTO fant sted i Abu Dhabi i februar 2024. Det skjedde mot et bakteppe av store globale utfordringer som krig og konflikt, stormaktrivalisering, global konkurranse rundt grønn og digital omstilling, og proteksjonisme. Dette gjorde arbeidet rundt WTO-reform ekstra vanskelig. Formålet med reform har lenge vært å gjøre WTO mer effektivt på sine tre hovedområder: Forhandling av nye avtaler, etterlevelse av eksisterende avtaler, og et fungerende tvisteløsningsorgan. De mange ensidige amerikanske handelstiltakene og, med dette, en økt geopolitisering av global handel, har ikke gjort dette lettere etter møtet i Abu Dhabi. Resultatet har vært at en rekke land, inkludert Norge gjennom EFTA, har inngått omfattende bilaterale avtaler som bidrar til å diversifisere handel, øke partenes økonomiske sikkerhet og understreke behovet for regelstyrt handel. Men dette skjer altså utenfor WTO.

Det var i forkant av ministermøtet i Abu Dhabi et uttrykt håp om å oppnå nye avtaler om fiskerisubsidier, landbruk og ikke minst reform av tvisteløsningssystemet. På [europautvalgsmøtet i Stortinget 1. februar](#) samme år [i forkant av WTO-ministermøtet] sa utenriksministeren at reform av tvisteløsningssystemet var en hovedprioritering for Norge. Han sa dette var helt avgjørende for at WTO skulle oppfylle en av sine viktigste funksjoner. Aller helst ønsket Norge at man greide å gjenopprette ankeorganet slik det fungerte før USA blokkerte utnevning av nye dommere. Alternativt, ville man måtte se på andre modeller. Norge håpet å ta en sentral rolle i forhandlingene under ministermøtet.

Ministermøtet endte allikevel uten avtale hverken om tvisteløsning, fisk eller landbruk. I sin [orientering til Stortinget europautvalg i etterkant](#) sa utenriksministeren at ministermøtet hadde vært en kraftig realitetsorientering: «*Det er ingen tvil om at det globale multilaterale samarbeidet knaker i sammenføyningene, og det er få steder det er så åpenbart som i WTO. Dette er svært alvorlig for Norge. Vi har vært blant de landene i verden som har tjent mest – i alle mulige betydninger av ordet – på en åpen verdenshandel. Det er nå kraftig utfordret av økende geopolitisk konkurranse og mindre oppslutning om et regelbasert handelssystem, ikke fra flertallet av verdens land, men fra tilstrekkelig mange til at vi har et problem.*»

Utenriksministeren sa at USA ikke lenger var den samme drivkraften for en regelbasert handelspolitisk orden som de en gang var. Dette var særlig tydelig mht. tvisteløsningssystemet hvor USA også på dette ministermøtet blokkerte fremdrift.

Men også flere store utviklingsland ønsket i Abu Dhabi i større grad enn før å sette agenda og var villig til å stille ultimatum. Et eksempel på det var India og Brasil som blokkerte en ny avtale på fiskerisubsidier. De viktigste problemstillingene for India og Brasil var hvor store unntak fra regelverket som kunne gis til de store utviklingslandene. Her var de ikke tilstrekkelige fornøyd med utfallet av forhandlingene.

Det man allikevel *ble* enige om i Abu Dhabi var å videreføre reformarbeidet, med mål om å komme et viktig steg videre før neste ministermøte i Kamerun i mars 2026. Reformarbeidet foregår i det daglige i WTOs generallråd. Dette ledes for øyeblikket av Norges WTO-ambassadør i Genève, Petter Ølberg. [I juli 2025 uttalte Ølberg at "the sense of urgency is palpable, and there is widespread recognition that there is no viable alternative to reform"](#). Prosessen skal nå blant annet fokusere på mer effektive beslutningsprosesser, mer rettferdige regler knyttet til subsidier, og en gjennomgang av privilegiene til utviklingslandene.

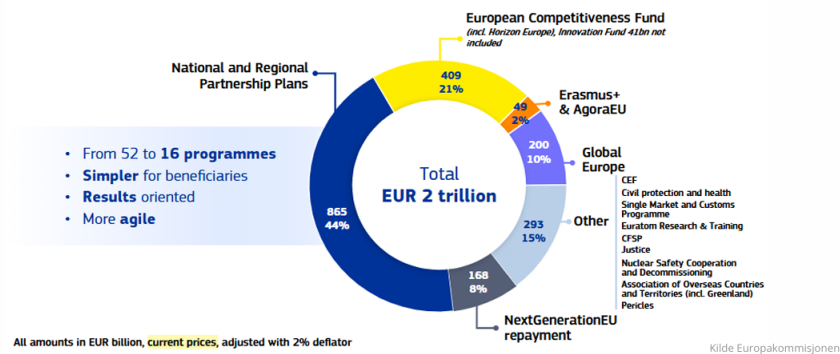
Det har lenge vært et krav fra blant annet USA om at utviklingsland med stor økonomisk vekst, som blant annet Kina, ikke lenger skal dra nytte av de spesielle fordelene utviklingslandene nyter i WTO. Kina og andre har motsatt seg dette. Det vakte derfor en viss oppmerksomhet da [Kina i slutten av september signaliserte at de ikke lenger vil kreve fordelene som er knyttet til statusen som utviklingsland](#), i et forsøk, ifølge egen handelsminister, på å styrke det globale handelssystemet på et tidspunkt hvor det er truet av tollkriger og proteksjonistiske tiltak fra enkeltland. Det er usikkert om de også er villig til å oppgi selve statusen som utviklingsland, og om Kina i større grad vil åpne for gjensidig adgang til sitt marked, men det [kinesiske utspillet ble allikevel møtt av en positiv uttalelse fra WTOs generalsekretær](#), Ngozi Okonjo-Iweala: *"This is a pivotal moment for the WTO. China's decision reflects a commitment to a more balanced and equitable global trading system. It sends a strong signal of support for WTO reform and will help foster a more level playing field for all members. This move will undoubtedly energize discussions and help us work toward a more agile and effective organization for the 21st century"*. Samtidig har Kinas nylige beslutning om å innføre ytterligere eksportkontroll på teknologier relatert til kritiske mineraler vakt usikkerhet og harme hos vestlige handelspartnere, og stilt spørsmål ved i hvilken grad Kina etterlever sine multilaterale handelsforpliktelser. [EUs handelskommissær uttalte at tiltakene viste at "commodities, products and sensitive technologies can be weaponized – and how Europe has to be ready for this new era."](#)

Det er kanskje knyttet like stor usikkerhet til hvorvidt USA faktisk er villig til å bidra til reform av WTO-systemet. Amerikanske myndigheter har kalt WTO en fiasko og gjennom sine ensidige handelstiltak og sin motvilje mot å utnevne nye dommere til WTOs ankeorgan bidratt til å undergrave det multilaterale systemet. [Det er allikevel fremdeles et visst håp i Genève om at Trump ikke helt vil snu ryggen til organisasjonen](#). EUs WTO-ambassadør kommenterer den amerikanske tilnærmingen som «*a la carte*» hvor de velger seg noen områder hvor de kjemper for fremdrift, som for eksempel for et permanent moratorium på toll på elektroniske overføringer. De skal også være tilhenger av arbeidet med å redusere subsidier i fiskerisektoren, og har ikke motsatt seg en avtale om å fasilitere investeringer i utviklingsland. Ngozi Okonjo-Iweala viser videre til at USA har utnevnt en ny WTO-ambassadør og at USA ikke har oversett Brasils anmodning om konsultasjon om den amerikanske utjevningstollen på 50 %, men mottatt denne gjennom vanlig juridiske kanaler. Uttalelser fra den amerikanske handelsrepresentanten, Jamieson Greer, viser allikevel at USA fremdeles vil styre sin handelspolitikk basert på prinsippet om «*America first*». Han har kritisert tidligere amerikanske administrasjoner for å la seg overstyre av *"directives from unelected judges in Geneva"*, og har uttalt at *"today, when people ask me about the WTO, I tell them: we have them right where we want them"*.

EUs forslag til neste langtidsbudsjett (MFF) 2028-2034

[Europakommisjonen la fram sitt forslag til EUs neste langtidsbudsjett \(Multiannual Financial Framework, MFF\) 16. juli i år](#). Langtidsbudsjettet skal gjelde for perioden 2028-2034. Kommisjonen ønsker et budsjett som er bedre tilpasset de politiske prioriteringene, som gir større forutsigbarhet, bedre budsjett disiplin og samtidig gjør det enklere å justere budsjettet på grunn av endrede omstendigheter. Kommisjonen ønsker å samle regional- og landbruksstøtte i nasjonale partnerskapsplaner og den foreslår et stort nytt konkurranseevnefond. Rammen for forslaget er om lag 2 billiarder euro. Dette tilsvarer 1,26 prosent av EUs gjennomsnittlige BNP i perioden. [Dette er en økning fra 1,13 prosent av BNP i nåværende langtidsbudsjett](#).

An ambitious budget with a credible proposal for reforming the revenues to finance it.

Mesteparten av budsjettet dekkes gjennom overføringer fra medlemslandene, men noe kommer fra egne inntekter. Kommisjonen foreslår [nye egne inntekter i budsjettet](#) fra deler av inntektene fra EUs kvotehandelssystem, grensekarbonjusteringsmekanismen (CBAM), avgifter på uinnsamlet elektronisk avfall, tobakksavgift og et engangs årlig bidrag fra store selskaper som opererer i EU. Slike egne inntekter er omstridt i EU. Europaparlamentet er tradisjonelt mer positivt til dette enn en del av medlemslandene. Den svenske Riksdagens finansutskott har foreslått at Riksdagen vedtar [en grunnlagt uttalelse om at forslaget bryter med EUs subsidiaritetsprinsipp](#). Kommisjonen foreslår også en kriselånmekanisme der medlemslandene kan trekke på felles EU-lån i en krisesituasjon etter vedtak i Rådet med godkjenning av Europaparlamentet.

I EUs budsjettdiskusjoner står ofte kampen mellom land som er netto bidragsytere og land som er netto mottakere. Allerede dagen etter at forslaget ble lagt fram, [aviste den tyske regjeringen å øke rammen og å innføre nye skatter på EU-nivå](#). Landet er også motstander av felles låneopptak, det samme gjelder den danske regjeringen [ifølge Folketingets EU-nytt 17. juli i år](#). Danmark er imidlertid åpne for felles låneopptak til forsvarsformål. Folketinget skriver at flere store EU-land som Frankrike, Polen og Spania er positive til en økt ramme for budsjettet.

I tillegg til størrelse og egne inntekter, er ikke minst forslaget om omlegging av EUs regional- og landbruksstøtte kontroversielt. Det er foreslått at 865 milliarder euro skal sette av til nasjonale og regionale partnerskapsplanene. [Kommisjonen skriver at partnerskapsplanene](#) skal sikre at tiltak er bedre tilpasset behovene i ulike medlemsland og sikre at tiltakene i hvert land drar i samme retning. Kommisjonen lover medlemslandene like mye penger som før, men antallet programmer skal reduseres og bidra til forenkling og bedre ressursutnyttelse. Formålet med forslaget er å redusere regionale forskjeller, bekjempe fattigdom, støtte landbruk og fiske og bidra til å takle grenseutfordringer.

Forslaget har møtt kraftig motstand. [Euractiv skriver at 14 medlemsland har lagt fram et felles posisjonsdokument hvor de krever at en selvstendig utjevningspolitikk videreføres](#). Det er Bulgaria, Hellas, Italia, Kroatia, Latvia, Litauen, Polen, Portugal, Romania, Slovenia, Slovakia, Spania, Tsjekkia og Ungarn som har signert dokumentet. I Europaparlamentet har von der Leyens egen gruppe, [sentrum høyre-gruppen, EPP, åpnet for å avise hele budsjettforslaget om det ikke kommer endringer innen november](#). Sentrum venstre-gruppen (S&D) i Europaparlamentet skriver i [et brev 16. oktober til kommisjonspresident von der Leyen](#) at gruppen ikke kan akseptere forslaget og at «The current political objectives and design of the partnership plans risk undermining the very goals of cohesion and solidarity that the EU stands for.» [Visepresident i Kommisjonen, Raffaele Fitto, uttalte på et møte i EUs regionalkomite at det kunne være aktuelt med det han kalte forbedringer i budsjettet](#). Samme dag presiserte imidlertid [Kommisjonen i en pressemelding](#) at det er forslaget fra juli som vil danne grunnlag for forhandlingene.

Konkurranseevnefond og Horisont Europa

Kommisjonen foreslår altså færre og større programmer i den neste sjuårsperioden. Sentralt i dette er det foreslåtte konkurranseevnefondet på 409 milliarder euro som skal samle nesten samtlige aktiviteter i alt 14 nåværende programmer. Kommisjonen signaliserte tidligere at den også vurderte å inkludere forskningsprogrammet Horisont Europa (2028-2034) i dette nye fondet. I det endelige forslaget foreslås [Horisont Europa videreført som et frittstående program med et budsjett på 175 milliarder euro](#). Dette er en økning fra [93,5 milliarder euro i nåværende periode](#) (tall i løpende priser). Likevel skal aktiviteten i Horisont Europa ses i nær sammenheng med dette fondet (illustrasjon s. 7 [her](#)). Dette gjelder spesielt fire tematiske vinduer knyttet til (i) ren energiomstilling og avkarbonisering, (ii) digital omstilling, (iii) helse, bioteknologi, landbruk og bioøkonomi og (iv) forsvar og romfart. Dette er prioriterte satsinger i konkurranseevnefondet og de fire vinduene er også reflektert i prioriteringene knyttet til konkurranse i en av de fire pilarene i Horisont Europa. Det er lagt opp til at til sammen 68 milliarder euro i denne pilaren skal styres fra konkurranseevnefondet. Det er uklart hvordan denne styringen skal skje i praksis og hvordan aktiviteten i fondet og forskningsprogrammet skal koordineres i praksis. Både Horisont Europa og konkurranseevnefondet er åpent for hel eller delvis assosiering fra tredjeland. I forslaget til konkurranseevnefond er det spesifisert at for EØS-EFTA-landene skal dette skje i samsvar med bestemmelsene i EØS-avtalen. Forsvarsdelen av fondet er forbeholdt EØS-EFTA-land og Ukraina. I forslaget til Horisont Europa heter det at «... *with the exception of EEA members, acceding countries, candidate countries and potential candidate countries, third countries may be excluded from parts of the Programme in accordance with this Regulation or the association agreement itself.*» Det foreligger ikke EØS-notat fra regjeringen om forslagene til konkurranseevnefond eller Horisont Europa.

Erasmus+ og AgoraEU

[Kommisjonen ønsker å øke EUs innsats knyttet til utdanning, kultur, media og verdier blant annet for å styrke demokrati og sosial samhørighet](#). Den foreslår å videreføre utdanningsprogrammet Erasmus+ som et eget program. Programmet foreslås økt fra om lag 26 milliarder euro i nåværende periode til 41 milliarder i neste periode (løpende priser). Siden Norge er med i Erasmus+, vil en eventuell økning i rammen også påvirke det norske bidraget. I neste periode foreslås at programmet også skal omfatte det europeiske solidaritetskorpsset som Norge ikke deltar i nå. Det foreligger ikke EØS-notat fra regjeringen om forslaget.

Det er foreslått et nytt program for kultur, media og sivilsamfunn, AgoraEU. AgoraEU vil samle de nåværende programmene Kreativt Europa som Norge er med i og programmet for medborgere, likestilling, rettigheter og verdier ([Cerv+](#)) som Norge ikke er med i. Det er foreslått et budsjett på om lag 9 milliarder euro. [Dette er om lag en dobling i forhold til de to programmene i nåværende periode målt i løpende priser](#). Det foreligger ikke EØS-notat fra regjeringen om forslaget.

Videre prosess

Forslaget til langtidsbudsjett og forlagene til de ulike programmene skal nå behandles i Rådet og i Europaparlamentet. Budsjettet krever enstemmighet i Rådet etter samtykke fra Europaparlamentet. Visse deler av inntektssiden (særlig de nye egne midlene) krever enstemmighet i Rådet og samtykke fra medlemsstatene i samsvar med deres respektive konstitusjonelle krav. Selv om Europaparlamentet bare kan si ja eller nei til budsjettet samlet, vil det kunne stille krav til innretningen for å gi slikt samtykke. Det vil også kunne kreve endringer i de ulike programmene som vedtas separat. I Europaparlamentet er det budsjettkomiteen som har hovedansvaret for behandlingen og her deler Siegfried Mureşan (EPP, Romania) og Carla Tavares (S&D, Portugal) saksordføreransvaret. Det er en ventet at en rekke andre komiteer vil komme med innspill. Det er ennå ikke endelig avklart hvilke komiteer som skal ha ansvar for alle de ulike programmene i budsjettforslaget.

Målet er å vedta langtidsbudsjettet innen utgangen av 2027. Forhandlingene er alltid vanskelige, og det er ikke grunn til å tro at prosessen blir lettere denne gangen. Det er blitt spekulert på om den politiske uroen i Frankrike som kan resultere i et nyvalg som gir ytre høyre økt innflytelse, kan bidra til at landene klarer å bli enige raskt. Det er imidlertid ikke alle land som vil ha interesse av dette.

Forberedelsene knyttet til Norges deltakelse i EUs programmer i neste programperiode

[EØS-avtalens protokoll 31 \(om samarbeid utenfor de fire friheter\)](#) gir EØS-EFTA-statene anledning til å delta i EU-programmer. Norske aktører kan søke om midler og delta i programmene på lik linje med aktører fra EUs medlemsstater. [Tidligere stortingsrepresentant Marit Knutsdatter Strand stilte 28. mars 2025 et skriftlig spørsmål til forsknings- og høyere utdanningsminister Si-grun Gjerløw Aasland](#) om «Norges årlige kostnad knyttet til alle EU-programmer Norge deltar i, inkludert EØS/Norges-midlene, samt hvor mye penger vi får tilbake igjen årlig 2021-2024 (anslag av ringvirkninger ikke nødvendig), totalt og per program, i kroner». [Utenriksministeren som ansvarlig statsråd, redegjorde for dette i et svar 4. april i år](#). Her framkommer bl.a. denne oversikten:

Estimert budsjett for norsk deltakelse i EUs programmer 2021-2027 i mill. euro

EUR Million	Total EU budget '21-'27	Estimated Norwegian contribution '21-'27
Horizon Europe	91 730,00	2 485,88
Erasmus+	27 595,00	747,82
European Space Programme	14 390,00	389,97
Digital Europe	8 077,00	218,89
Single Market Programme	2 439,00	66,10
Creative Europe	2 236,70	60,61
European Defence Fund	8 779,00	237,91
ESF/EaSI	762,00	20,65
EU4Health	4 400,00	119,24
RescEU	3 320,00	89,97
ASAP	500,00	13,55
EDIRPA	310,00	8,40
Total	164 538,70	4 459,00

Svaret redegjør nærmere for effekter av norsk deltakelse i Horisont Europa, Erasmus+, Det europeiske forsvarsfondet, Romprogrammet og Digitalt Europa. Det vises til positive effekter av programmene, både i form av høy returandel og positive ringvirkninger knyttet til nettverk, kunnskapsoverføring og annet. [Også Eldring-utvalget viste til positive erfaringer med «retur» ved at EU-midler som tilfaller norske institusjoner](#). For eksempel ligger Norge på topp ti-listen over land som har konkurrert til seg mest penger i Horisont Europa.

Det er etablert en interdepartemental arbeidsgruppe ledet av Utenriksdepartementet som ser på norsk programdeltakelse i neste budsjettperiode. En undergruppe under denne arbeidsgruppen skal vurdere forslaget til konkurranseevnefond. Denne ledes av Nærings- og fiskeridepartementet. Kunnskapsdepartementet koordinerer arbeidet med å vurdere deltakelse i Horisont Europa.

I en [felles EØS EFTA-kommentar fra januar 2025](#) om EUs neste programperiode (2028-2034) understreket Norge, Island og Liechtenstein EØS-EFTA-statenes deltakerrettigheter i program-samarbeidet i henhold til EØS-avtalen og minnet om at «*the EEA Agreement foresees the participation of EEA EFTA stakeholders in EU programmes on an equal footing with EU stakeholders.*» Dette innebærer full tilgang til alle deler av programmene landene velger å delta i og like rettigheter når det gjelder tilgang til prosjekter og finansiering som deltakere fra EUs medlemsland. EØS-EFTA-statene ber også om å kunne delta i strategiske diskusjoner om fremtidige program og ha tilgang til styringsorgan der beslutninger om finansieringsprioriteringer fattes.

Selv om rammen for langtidsbudsjettet kanskje blir redusert i forhandlingene fram mot vedtak, kan den samlede kostnaden for norsk deltakelse øke. Flytting av penger fra landbruks- og regionalpolitikk (som Norge ikke deltar i) til programmer som Norge ønsker å delta i, vil bidra til dette. Samtidig vil kostnaden øke dersom Norge må delta i alle deler av nye, store programmer som både omfatter programmer vi deltar i nå og programmer vi ikke deltar i.

Norge deltar i dag i de fleste av de 14 programmene som er foreslått inkludert i konkurranseevnefondet. To viktige unntak er miljøprogrammet Life som Norge ikke har ønsket å delta i og satellittprogrammet Iris2 (Secure Connectivity) som Norge lenge har forhandlet med EU om norsk deltakelse i. Norge deltar ikke i det europeiske solidaritetskorpsset som altså er foreslått inkludert i Erasmus+ og heller ikke [Cerv+](#) som er foreslått lagt inn i AgoraEU. Kommisjonen skal ha signalisert at det ikke er aktuelt å bare delta på deler av Erasmus-programmet.

EUs forslag til ny forordning UCPM

I forslaget til langtidsbudsjett for 2028-2034 tar Kommisjonen til orde for økt satsing på beredskap og krisehåndtering. Den foreslår derfor å styrke EUs ordning for sivil beredskap (UCPM) og at helseberedskap og -håndtering som i dag ligger under EUs helseprogram skal flyttes inn under denne mekanismen. Dette skal sikre mer effektivitet og raskere og mer målrettet håndtering. [Kommisjonen skriver at den ønsker å femdoble satsingen på dette området til 10,7 milliarder euro. Norge deltar i dag som fullverdig medlem av UCPM.](#) Norge deltar også i EUs helseprogram, jf. oversikten ovenfor. [I proposisjonen om norsk deltakelse i UCPM i 2021 ble det samlede norske bidraget anslått til 836 millioner kroner.](#)

Kommisjonen foreslår også endringer i selve mekanismen, blant annet ved å styrke den felles kapasiteten for katastrofe- og krisehåndtering, etablering av krisekoordineringssenter og å styrke det sivilt-militære samarbeidet på EU-nivå. [EUs justis- og innenriksministre drøftet forslaget på ministerrådsmøtet i Luxembourg 14. oktober.](#) Det foreligger ikke EØS-notat fra regjeringen om forslaget.

Kommisjonens forslag om styrket finansiering og koordinering på dette feltet ble varslet da den la fram sitt forslag til strategi for en beredskapsunion 26. mars i år, [jf. omtale i Stortingets EU/EØS-nytt 3. april](#). Strategien bygget på Sauli Niinistös rapport om en styrking av Europas sivile og militære beredskap, der totalberedskap er et grunnleggende konsept. Kommisjonen varslet i strategien flere tiltak for å redusere fragmentering og mangelfull sektorvis og sivil-militær beredskapskoordinering.

[I arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2025 skriver regjeringen at](#) «Et nært samarbeid med EU om sikkerhet og beredskap er viktig for norske myndigheter. Et sikrere og mer motstandsdyktig Europa er lønnsomt også for Norge.» Regjeringen skriver også at «Norske myndigheter opplever å ha bred nytte av å delta i EUs ordning for sivil beredskap, og vil så langt som mulig bidra i utviklingen av de forestående revisjonene.»

EUs forslag til nytt finansieringsinstrument for grense- og visumfeltet

I [arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2025](#) skriver regjeringen at «Migrasjon er et globalt fenomen og en felleseuropeisk utfordring. Håndteringen av ulike kriser har vist at det er helt nødvendig at landene i Europa samarbeider om migrasjonshåndtering. For å sikre en bærekraftig og kontrollert innvandring til Norge, er det nødvendig å samarbeide med europeiske og globale partnere.»

[I forslaget til nytt langtidsbudsjett foreslår Kommisjonen en tredobling i innsatsen knyttet til grense- og migrasjonshåndtering](#) og i alt foreslås satt av 81 milliarder euro til dette (målt i løpende priser). Dette skal blant annet bidra til at medlemslandene kan delta gjennomføre den vedtatte migrasjons- og asylopakten, fulldigitalisering av grensekontrollen og sikre at politi og

andre som håndhever loven har tilgang til moderne kapasiteter og dermed effektivt kan bekjempe organisert kriminalitet. Dette er nedfelt i en foreslått [Europaparlaments- og rådsforordning «om etablering av Unionens støtte til Schengen-området, til europeisk integrert grenseforvaltning og til den felles visumpolitikken for perioden 2028–2034»](#). Det foreligger ikke et EØS-notat om forslaget ennå.

Norge samarbeider tett med EU på justis- og innenriksfeltet, jf. [omtale i Eldring-utvalget fra 2024](#). Gjennom Schengen-samarbeidet er Norge del av EUs grensekontrollsystem. [Norge tar fra oktober i år gradvis i bruk EUs nye felleseuropeiske inn- og utreisesystemet EES](#). Norge samarbeider med EU på asylområdet gjennom Dublin-avtalene. [Regjeringen foreslo i mai ekstra bevilgninger](#) for å sikre at Norge kan gjennomføre sine forpliktelser knyttet til regelverksendringer som følge av EUs asyl- og migrasjonspakt. Norge har også bl.a. samarbeidsavtaler med Europol og Eurojust.

Status i arbeidet med EØS-finansieringsordningene

«Det er viktig med tett oppfølging av programmene og involvering av norske fagetater og internasjonale organisasjoner under både planleggingen og gjennomføringen av programmene, men den politiske situasjonen i flere av mottakerlandene er som kjent bekymringsfull. Det gjelder særlig situasjonen for sivilt samfunn.». [Det sa utenriksminister Espen Barth Eide på møte i europautvalget 6. juni i år](#) da han orienterte om status i arbeidet med EØS-finansieringsordningene.

[EU og EØS-EFTA-landene ble 1. desember 2023 enige om nye avtaler for EØS-midler og markedsadgang for fisk og sjømat for perioden 2021-2028](#), men [de ble først formelt undertegnet 12. september 2024](#). [Stortinget ga sitt samtykke 24. oktober](#) samme år. Samlet bidrag for perioden er vel 3,2 milliarder euro fordelt på de 15 mottakerlandene. Norges andel av dette er om lag 97 prosent.

Land	Beløp (mill. euro)
Polen	924,9
Romania	596,3
Bulgaria	260,0
Ungarn	254,1
Tsjekkia	225,2
Hellas	159,3
Kroatia	133,1
Slovakia	130,7
Portugal	126,3
Litauen	117,9
Latvia	109,5
Estland	71,8
Slovenia	50,0
Kypros	17,6
Malta	11,2

Kilde: [Utenriksdepartementet](#)

Det skal inngås bilaterale avtaler med de ulike mottakerlandene om prioriterte programmer og samarbeidspartnere i hvert mottakerland. Til nå er det inngått avtaler med Estland, Kroatia, Polen, Portugal og Slovakia.

Det er tre prioriterte områder for Norge i denne perioden:

- Grønn omstilling
- Demokrati, rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter
- Sosial inkludering og samfunnsmessig robusthet

I tillegg er 183 millioner euro av totalbeløpet satt av til å bidra til å håndtere konsekvenser av krigen i Ukraina og vel 300 millioner euro til [et fond som skal støtte organisasjoner](#) som jobber med menneskerettigheter, demokrati og rettsstat i Europa. Forvaltningen av disse midlene for alle mottakerlandene skjer sentralt fra kontoret for EØS-midlene i Brussel.

I forrige periode ble det ikke oppnådd enighet med Ungarn om en bilateral avtale på grunn av uenighet om forvaltningen av midlene til sivilsamfunnet. For å unngå dette problemet, skal nå altså forvaltningen av disse midlene for alle landene skje i Brussel. Det gjenstår å se om dette vil løse alle utfordringene i forholdet til Ungarn siden landet har vedtatt en lov om beskyttelse av nasjonal suverenitet som bl.a. regulerer finansiell støtte fra utlandet. [Utenriksministeren sa på møtet i Europautvalget 6. juni at loven](#) «kan være til hinder for at det ungarske sivilsamfunnsfondet skal kunne virke, og vi har derfor bedt om en avklaring fra ungarsk side om dette.»

Rettsakter:

Neste møte i EØS-komiteen finner sted 24. oktober 2025. Liste med omtale av rettsakter som EØS-komiteen vil kunne fatte beslutninger om på det møtet ble oversendt Europautvalget 16. oktober 2025. Listen består av 38 rettsakter. En av rettsaktene tilhører gruppe 1, som krever at det tas forbehold om Stortingets samtykke etter EØS-avtalens artikkel 103. Saken omtales kortfattet nedenfor. Vi omtaler også en sak i gruppe 2, hvor det ikke krever samtykke fra Stortinget. For utfyllende informasjon vises det til listen fra Utenriksdepartementet.

Gruppe 1: Rettsakter som krever lov- eller budsjettendring samt rettsakter som krever forskriftsendring som vurderes å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet

Finansdepartementet

Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2023/2631 av 22. november 2023 om europeiske grønne obligasjoner og frivillig offentliggjøring av opplysninger om obligasjoner som markedsføres som miljømessig bærekraftige, og om bærekraftsrelaterte obligasjoner

Ettersom gjennomføring i norsk rett krever lovendring, vil Norge delta i beslutning om innlemmelse i EØS-avtalen med forbehold om Stortingets samtykke.

Sammendrag av innhold: EU har vedtatt en forordning om grønne obligasjoner og andre bærekraftsrelaterte obligasjoner. Forordningen etablerer en felleseuropeisk standard for obligasjoner som utstedes under merkelappen European Green Bonds (EuGB), herunder krav til ekstern kontroll av obligasjonen. Regelverket vil gjelde for alle som velger å utstede slike obligasjoner, både i og utenfor finansiell sektor. Formålet med forordningen er blant annet å gjøre det enklere for investorer å identifisere og sammenligne miljøvennlige obligasjoner. Kravene til ekstern kontroll av bærekraftsopplysningene skal kvalitetssikre at obligasjonene faktisk fremmer bærekraft, og derigjennom motvirke såkalt grønnvasking. Forordningen er ett av flere virkemidler i EUs strategi for å oppnå målsetningen om å bli en klimanøytral økonomi innen 2050. Grunnsteinen i EUs strategi på dette området er taksonomiforordningen.

Regjeringens EØS-notat redegjør også blant annet nærmere for hvilke krav utstedere av grønne obligasjoner vil være underlagt, utsteders opplysningskrav overfor investorene og særregler om grønne obligasjoner som utstedes i forbindelse med verdipapirisering.

Nasjonale prospektmyndigheter skal føre tilsyn med at utstedere av grønne obligasjoner etterlever sine løpende opplysningsplikter overfor investorene. Nasjonale tilsynsmyndigheter etter verdipapiriseringsforordningen får også visse tilsynsoppgaver knyttet til verdipapiriseringsbaserte grønne obligasjoner.

Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndighet (ESMA) skal føre tilsyn med at eksterne kontrollører etterlever sine plikter etter forordningen. Eksterne kontrollører kan på visse vilkår bli fratatt sin tillatelse til å drive slik virksomhet. For øvrig er ESMA's tilsynsmyndighet med eksterne kontrollører regulert nokså likt som på andre områder med overnasjonalt tilsyn.

Rettslige konsekvenser: Når rettsakten er innlemmet i EØS-avtalen vil den bli gjennomført i norsk lov eller forskrift ved inkorporasjon. I et høringsnotat fra oktober 2023 har Finanstilsynet foreslått at forordningen gjennomføres i verdipapirhandelloven kapittel 7 om prospekter.

Økonomiske og administrative konsekvenser: Regelverket om grønne obligasjoner vil primært gjelde ved utstedelse av EØS-prospekt, og det er dessuten frivillig om man ønsker å utstede grønne obligasjoner. På grunn av stor etterspørsel etter slike obligasjoner antas det like fullt at ordningen vil bli benyttet, og at det vil bli en del økonomiske og administrative konsekvenser for aktuelle utstedere. Kostnader ved utstedelsen vil kunne dekkes av provenyet og dermed belastes investorene. Investorene vil til gjengjeld få kvalitetssikret informasjon om grønne obligasjoner, noe som kan bidra til å øke investorenes tillit til og interesse for bærekraftige investeringer. Aktører som ønsker å drive virksomhet som ekstern kontrollør vil få administrative og økonomiske konsekvenser i forbindelse med krav til registrering hos og løpende tilsyn av ESMA/EFTAs overvåkingsorgan. Finanstilsynet får rollen med å føre tilsyn med overholdelse av utstederes offentliggjøringsplikter. De økonomiske og administrative konsekvensene for Finanstilsynet vil avhenge av i hvor stor grad ordningen med grønne obligasjoner benyttes.

Sakkyndige instansers merknader: Finanstilsynet har vurdert rettsakten som EØS-relevant og akseptabel.

Vurdering: I forbindelse med innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen må det gjøres tekniske og materielle tilpasninger, blant annet for å legge ESMA's registrerings- og tilsynsmyndighet overfor eksterne kontrollører til EFTAs overvåkingsorgan for så vidt gjelder aktører i EØS-EFTA-statene, slik tilfellet er på andre områder med overnasjonalt tilsyn.

Tilpasning: Ved innlemmelse i EØS-avtalen tilpasses forordningen slik at EFTAs overvåkingsorgan (ESA) får de myndighetene som tilfaller ESMA etter forordningen, slik at det er ESA som fører tilsyn med eksterne kontrollører som er etablert i EØS/EFTA-statene. Tilpasningene i EØS-komiteebeslutningen følger to-pilarstrukturen som ble etablert for EØS/EFTA-statene i Prop. 100 S (2015–2016), for myndighet som EUs finanstilsynsmyndigheter har overfor foretak i EU. Tilpasningene i EØS-komiteens beslutning påser at myndigheten, som etter forordningen om grønne obligasjoner er gitt til ESMA, gis til EFTAs overvåkingsorgan når det gjelder eksterne kontrollører etablert i EØS/EFTA-statene.

Gruppe 2: Rettsakter som krever forskriftsendring som ikke griper vesentlig inn i norsk handlefrihet, samt rettsakter som ikke har konsekvenser for norsk lovgivning

Samferdselsdepartementet

Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2024/1679 av 13. juni 2024 om unionsretningslinjer for utviklingen av et transeuropeisk transportnett, om endring av forordning (EU) 2021/1153 og (EU) nr. 913/2010, og om oppheving av forordning (EU) nr. 1315/2013 (Retningslinjer for TEN-T)

Sammendrag av innhold: TEN-T er ryggraden i EUs transportsystem og består av korridorer og knutepunkter av stor betydning for det indre markedet, som Norge er en del av gjennom EØS-avtalen. Målet er å utvikle et standardisert transportnettverk av høy kvalitet, som er effektivt og motstandsdyktig og som bidrar til å nå EUs mål om reduserte utslipp av CO₂ fra transport. Det er videre et viktig mål å legge til rette for sømløse og intermodale løsninger slik at man utnytter de ulike transportformenes fortrinn. Gjennomføring av prosjekter og tiltak skal være i overensstemmelse med miljøkrav og unngå negative virkninger for miljøet. Dette er i tråd med hovedlinjene i Meld. St. 14 (2023-2024) Nasjonal transportplan 2025-2026 (NTP 2025-2036), som setter tilsvarende mål for reduksjon av CO₂-utslipp og som vektlegger sikkerhet, vedlikehold og effektivitet i utviklingen av transportsystemet framover.

Norge har vært tilknyttet TEN-T siden 1990-tallet og den opprinnelige forordningen fra 2013, som nå oppheves, ble tatt inn i EØS-avtalens Protokoll 31, som omhandler det frivillige samarbeidet. [I departementets EØS-notat](#) vises det til at den nye TEN-T-forordningen er merket som EØS-relevant av EU, men er vedtatt med hjemmel i et kapittel som ikke har noen parallell i EØS. Departementet anbefaler derfor at «*fortsatt forankring i Protokoll 31 bør videreføres*».

Departementet skriver videre at «*Selv om forordningen skal gjøres gjeldende for Norge (...), er muligheten for unntak fra standardkravene viktig. Bl.a. for det lavtrafikkerte nettet, og der større tiltak har negativ samfunnsnytte, kan det bli aktuelt å benytte seg av adgangen til å søke om unntak. Adgangen til å søke om unntak er ennå ikke utprøvd, og det er dermed usikkert hvordan EU-kommisjonen vil praktisere unntakene.*»

EØS-notatet påpeker at forordningen kan få økonomiske og administrative konsekvenser for havner, fordi Norge ikke deltar i finansieringsordningen CEF Transport. Departementet antar derfor at kostnader som følge av forordningen vil veltes over på kundene, men økonomiske konsekvenser for havnene beskrives som uklare.

Sakkyndige instansers merknader: SD og NFD har ved flere steg i prosessen med revisjon av forordningen bedt om transportetatens og transportvirksomhetenes vurdering av forordningens krav til infrastrukturen, og også arrangert flere innspills- og informasjonsmøter. EØS-notatet redegjør for innspill som har kommet inn, herunder fra Statens vegvesen som viser til at standardkravene til veier er skjerpet sammenliknet med den tidligere forordningen. «*For rasteplasser med fasiliteter tilpasset alle yrkesførere vil det være nødvendig med utbygging av nye og oppgradering av eksisterende rasteplasser i SVVs rasteplass-strategi er dette anslått til om lag 800 mill. 2019-kroner.*»